

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Шевчук Аліна Володимирівна

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА
В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою

Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, професор
Коберник Олександр Миколайович

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор
Білецька Ірина Олександрівна

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9.00 годині на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА	
1.1. Педагогіка партнерства: сутність, принципи, традиції та зарубіжний досвід	8
1.2. Педагогіка партнерства та її реалізація в творчій спадщині Василя Сухомлинського	18
1.3. Сучасні чинники, які впливають на підготовку майбутніх учителів до педагогічного партнерства.....	26
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДІЙНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В ШКОЛІ	
2.1. Стан сформованості у майбутніх учителів готовності до педагогічного партнерства з суб'єктами освітнього процесу	40
2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення підготовки магістрантів до педагогічного партнерства	48
2.3. Методика та результати дослідно-експериментальної роботи.....	75
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Кардинальні зміни, що відбуваються в освіті, висувають високі вимоги до особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя. В Законі України «Про освіту» в статті 1.3 зазначається що метою освіти в Україні є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її задатків і нахилів, розумових і фізичних здібностей, засвоєння особою національних та європейських цінностей та виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних і готових до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого і культурного потенціалу Українського народу...

Це в свою чергу зумовлює необхідність перегляду вимог до підготовки вчителів, які будуть реалізовувати цю мету. Крім високого рівня фахової компетентності, культури, широкої ерудиції, світогляду, активності, креативності вони мають вміти організовувати й здійснювати педагогіку партнерства, важливість якої знаходимо у Концепції Нової української школи, де зазначається, що варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини.

У новому Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти серед загальних компетентностей педагогічного працівника зазначено його здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп, а до основних трудових функцій – партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, до яких віднесено компетентність педагогічного партнерства.

Враховуючи особливості освітнього процесу, який передбачає активну партнерську взаємодію всіх його учасників, результативність навчання забезпечується ефективністю їх взаємодії, здатністю педагога уникати конфліктних ситуацій в педагогічній діяльності, налагоджувати співпрацю з усіма

партнерами освітнього процесу. Цілком очевидно, що підготовка вчителів до здійснення педагогічного партнерства виступає одним з найважливіших завдань вищої школи. Розв'язання цієї проблеми ставить якісно нові вимоги до особистості педагога та його професійної підготовки загалом.

На сьогодні проблема пошуку ефективних підходів до підготовки майбутніх вчителів до педагогічного партнерства у професійній діяльності досліджується такими науковцями як І. Андрощук, О. Буздуган, І. Булах, Л. Велитченко, І. Гапійчук, Г. Дегтярьова, Л. Ємельянова, Н. Касаткіна, Л. Кондрашова, Н. Лисак, О. Мазко, О. Марченко, О. Матвієнко, Р. Павлюк, Л. Помиткіна, Т. Равчина, В. Свистун, Н. Якса та ін.

Окремі аспекти етико-моральної культури взаємин учасників освітнього процесу розглядалися в працях І. Беха, Л. Белової, Г. Васяновича, А. Добровича, А. Донцова, А. Каленського, В. Ковальчук, В. Кручек, О. Легун, О. Пехоти, О. Пісоцької, О. Рудницької, О. Шумакова та ін.

Усі науковці одностайні в тому, що в процесі педагогічного партнерства відбувається перебудова рольових відносин всіх суб'єктів освітнього процесу у рівноправні.

Проте реалізація педагогіки партнерства в практичній діяльності відбувається з великими труднощами. Педагоги, як правило, не вміють перебудувати свою діяльність. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що педагог не знає механізмів суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учасниками освітнього процесу на основі діалогу, не завжди розуміє, що поглиблення змісту спільної діяльності, якість і ефективність освіти досягається не інтенсифікацією заходів, які проводяться, а, перш за все, розвитком творчого характеру взаємодії та спілкування, підвищенням їх культури. Тому важливо навчити майбутнього вчителя бути активним учасником педагогічної взаємодії, здійснювати педагогічне партнерство у всіх його проявах. Це можливо за умови його активного включення в цей процес на етапі його професійної підготовки, але аж ніяк не під час його професійної діяльності. Тому виникає потреба у підготовці

майбутніх вчителів до здійснення педагогічного партнерства через їх активне включення у взаємодію на етапі навчання у вищих закладах освіти.

Зазначимо, що для ефективної реалізації педагогіки партнерства необхідно активно включати всіх учасників освітнього процесу в обговорення і виконання дії при прийнятті рішень на різних етапах організації взаємодії; формувати дослідницьку позицію всіх суб'єктів освіти; забезпечувати об'єктивізацію поведінки, що передбачає отримання постійного зворотного зв'язку; побудова партнерських відносин, що означає визнання та прийняття цінності особистості кожного, його думки, інтересів, особливостей, прагнень, перспективи особистісного зростання.

Таким чином актуальність даної проблеми, її важливість для сучасної освіти й зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи **«Професійна підготовка майбутніх учителів до педагогічного партнерства в закладі загальної середньої освіти»**

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми визначити шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладі загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладі загальної середньої освіти.

Відповідно до сформульованої мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу наукових джерел з'ясувати зміст поняття «педагогічне партнерство».

2. Розкрити чинники, які впливають на процес підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти.

3. Встановити рівень готовності майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти.

4. Визначити шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти та експериментально їх перевірити.

Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, систематизація та узагальнення інформації з наукових джерел; *емпіричні* – анкетування, бесіди, тестування, самооцінка; спостереження, експертне оцінювання; педагогічний експеримент.

Експериментальна база. Дослідження проводилося в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (факультет іноземних мов). Дослідженням було охоплено 50 магістрантів.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що в ньому розкрито сутність педагогічного партнерства та чинники, які впливають на підготовку майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства, визначено шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти: позитивна мотивація студентів до здійснення педагогіки партнерства; вдосконалення змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів в контексті формування в них досвіду педагогічного партнерства; активізація квазіпрофесійної педагогічної діяльності студентів із застосуванням інноваційних технологій і методів навчання.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методики діагностування готовності майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти, у можливості використання матеріалів роботи у практиці підготовки майбутніх учителів до реалізації в практичній діяльності педагогіки партнерства.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати

кваліфікаційного дослідження доповідались на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту і у доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (Умань, 2021).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено у 1 публікації.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 102 сторінки, з яких основного тексту 81 стор.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури та проведеної дослідно-експериментальної роботи можна сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу наукових джерел поняття «педагогіка партнерства» розглядаємо як педагогіку, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем, батьками і громадою. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці учасників освітнього процесу, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Педагогічне партнерство, як стверджує сучасна педагогічна наука, це чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів, громади), яка організовується на принципах добровільності й спільних інтересів; ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін; передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

У більшості наукових праць підкреслюється, що в основу педагогіки партнерства покладено, взаємодію, яка характеризується спілкуванням, співпрацею, гуманними стосунками. Усі учасники освітнього процесу об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними, відповідальними за результат. **Основні принципи цього підходу:** повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

2. Доведено, що у вітчизняній освітянській практиці напрацьовано значний певний позитивний досвід здійснення педагогічного партнерства. Серед авторів педагогіки партнерства Ш. Амонашвілі, І. Волков, І. Іванов, О. Захаренко, А. Макаренко, В. Караковський, С. Лисенкова, В. Шаталов та інші помітне місце займає й постать видатного вітчизняного педагога В. Сухомлинського.

Ідеї В. Сухомлинського, які стосувалися педагогіки партнерства і відображали гуманістичну парадигму виховання, опубліковані в різних статтях, в яких він яскраво характеризує сутність педагогіки партнерства: «Людина неповторна», «Щоб душі не іржавіли», «Виховання почуттів», «Не бійтеся бути ласкавими», «Чистота і благородство» та ін. У своїх працях видатний педагог доводить, що партнерство – це взаємовідносини, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності, спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників, організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації, такий характер взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, а їх дії ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

У реалізації педагогіки партнерства, як зазначав В. Сухомлинський, провідна роль належить вчителю, адже той, хто не любить і не поважає дітей не може досягти успіху в педагогічній праці, бо тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань, які він вчить здобувати.

Видатний педагог доводить, що якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, в серці дитини ніколи не з'явиться зло. І якщо в школах є насторожені, наїжачені, недовірливі, а іноді й злі діти, то лише тому, що вчителі не впізнали їх, не знайшли підходу до них, не зуміли стати їх товаришами.

3. Визначено та розкрито три групи чинників, які впливають на підготовку майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства, а саме: соціально-економічні, організаційно-педагогічні та особистісні. Соціально-економічна група чинників відображає суспільну значимість професії та містить такі фактори: величину заробітної плати, соціальний статус (престижність) професії вчителя та умови професійної діяльності. Організаційно-педагогічна група чинників відображає особливості навчального процесу (зміст підготовки, технології навчання, організаційні форми та методи навчання, особливості діагностики результатів та спрямованість на суб'єкт-суб'єктну взаємодію) та особливості науково-педагогічного персоналу, який задіяний до підготовки майбутніх учителів (особистісні та професійні цінності викладачів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців, рівень їх педагогічної майстерності та професійної компетентності). Третя група – це особистісні чинники, яка відображає особистість студента: загальний рівень культури, особистісні цінності, організаторські здібності, творчі якості та наявність прагнення до самовдосконалення. Саме особистісні характеристики визначають схильність та спрямованість майбутнього вчителя на педагогічне партнерство з усіма учасниками освітнього процесу.

4. Схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в школі: високий, середній, початковий. Результати діагностування засвідчили, що найбільша кількість студентів, які брали участь у констатувальному етапі експерименту, належить до середнього рівня готовності до педагогічного партнерства. Доволі великою у відсотковому відношенні виявилася група респондентів, які належали до початкового рівня сформованості досліджуваного особистісного утворення. На високому рівні зафіксовано лише 14,3 % магістрантів. Такі результати дають змогу зробити висновок, що у сучасних педагогічних закладах освіти приділяється недостатня увага до формування у майбутніх учителів готовності до педагогічного партнерства як

важливої складової їх професійної діяльності і міжособистісних відносин на різних рівнях.

5. Визначено шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного партнерства в закладах загальної середньої освіти: позитивна мотивація студентів до здійснення педагогіки партнерства; вдосконалення змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів в контексті формування в них досвіду педагогічного партнерства; активізація квазіпрофесійної педагогічної діяльності студентів із застосуванням інноваційних технологій і методів навчання. Внаслідок розроблених і запроваджених шляхів удосконалення процесу формування у студентів експериментальної групи готовності до педагогічного партнерства їх відсоток з високим рівнем зріс на 17,5%, із середнім – на 1,4%, з початковим зменшилася на 18,9%. На 1,0 % збільшилася кількість студентів із високим рівнем сформованості досліджуваної якості і в контрольній групі, але цей показник не є суттєвим.

Отже, результати дослідження засвідчили, що мети досягнуто і завдання виконані.

